

RECENZII ȘI PREZENTĂRI

Natalia Trandafirescu — **Album de paleografie greacă**, București, 1993, 252p. (Direcția Generală a Arhivelor Statului).

Arhivele Statului, care au împlinit de curând 160 de ani de existență (1831 și 1832), au o tradiție de peste 125 de ani de activitate editorială, răstimp în care s-au editat albume, cataloage de documente, instrumente de lucru, și altele. În acest sens, „Piața cărții” a fost onorată de curând de o nouă apariție: Albumul de paleografie greacă al arhivistei Natalia Trandafirescu. Lucrarea este a doua din domeniu, după *Culegerea de facsimile pentru Școala de arhivistă*, seria greacă, fasc. 1, editată de Aurelian Sacerdoțeanu și Mihail G. Regleanu în anul 1942.

Prezentul album cuprinde 100 de documente grecești (secolele IV înainte de Kristus — 1 martie 1775) aparținând sferei relațiilor culturale româno-elene, documente aflate în bibliotecile și arhivele românești. În selecția efectuată de autoare s-a ținut cont de evoluția grafemelor grecești de-a lungul timpului, ceea ce a transformat lucrarea într-un veritabil manual de paleografie.

Albumul are următoarea structură: Studiu introductiv, rezumat (în limba franceză); tabel pentru calcularea indictionului; lista patriarhilor ortodocși; bibliografie; lista textelor și documentelor; reproduceri de documente; anexe.

Studiul introductiv, într-o primă parte, cuprinde o excelentă sinteză referitoare la paleografia greacă, ca știință auxiliară a istoriei, (obiect de studiu, materiale și instrumente de scris, tipurile de scriere și evoluția lor, abrevieri, sisteme de scriere).

Partea a doua conține referiri concrete de natură istorică, paleografică și diploma-

tică la manuscrisele și documentele grecești din arhivele românești, familiarizând cercetătorul sau cititorul cu textele ce sunt facsimilate în lucrare.

Bibliografia, singura din literatura de specialitate din România, însumează 220 de lucrări, studii și articole de paleografie în general și de paleografie greacă în special.

Anexele, foarte numeroase, care însoțesc albumul, sunt constituite din: tabel cu evoluția literelor (secolele VI—VIII); tabel cu evoluția literelor și tipăriturilor din manuscrise; table cu simboluri, ligaturi și semne pentru terminații; table cu ligaturi din documente; table cu semne pentru terminații și cu ligaturi mai puțin obișnuite; transcrieri de documente; dicționar de abrevieri.

Aceste table au fost alcătuite de autoare fie după unele lucrări din literatura românească și străină de specialitate. (E. Miami, V. Gardjausen, P. Năsturel), fie după cercetarea manuscriselor și documentelor din arhivele românești.

Lucrarea editată de Direcția Generală a Arhivelor Statului este un autentic „ghid de inițiere în domeniul paleografiei grecești și un instrument de lucru pentru cei care, cunoscând limba greacă veche sau neogreacă vor să citească manuscrise sau documente care se află în Arhivele din țara noastră, în primul rând și apoi și din alte țări”.

Așadar, lucrarea, cu un bogat conținut teoretic și practic, realizată într-o excelentă formă grafică, constituie un adevărat eveniment științific și editorial.

ADINA BERCIU

Cristóbal Colón y la exploración española de Las Indias, Barcelona — Madrid, [1992], 163 p.

Lucrarea, apărută sub egida Ministerului Culturii — Direcția Generală a Artelor Frumoase și Arhivelor și Direcția Arhivelor Statului (Dirección de Archivos Estatales) prin grija a două specialiste, Rosana de Andrés și Pilar León, este dedicată împlinirii a 500 de ani de la descoperirea de

către Cristofor Columb a Lumii Noi, unul dintre cele mai importante momente ale istoriei universale. Este menită, totodată, să releve rolul civilizator al spaniolilor în America, rol pe care istoriografia comunistă și îndeosebi cea sovietică l-a negat și chiar l-a condamnat cu vehemență.

După o scurtă introducere („Presentación”), semnată de ministrul culturii, Jordi Solé Tura (p. 13), urmează patru studii succinte, semnate de specialiști de prestigiu. Primul, intitulat „Cristofor Columb și descoperirea Americii”, este datorat lui Antonio Rumeu de Armas de la Academia Regală de Istorie (p. 15–20). Se arată că temerarul navigator era în mod sigur genovez, stabilit însă în Spania în toamna anului 1486. Cu ajutorul unor persoane influente a putut fi primit de regina Isabela, chiar a doua zi după cucerirea Granadei, ultimul bastion musulman din Peninsula Iberică, izbutind, în cele din urmă, să obțină cele trei caravele, „Pinta”, „Niña”, și „Santa Maria”, cu care, la 3 august 1492, va porni din portul Palos să înfrunte Atlanticul. În continuare, este descrisă pe scurt prima călătorie a lui Columb și descoperirea Americii, la 12 octombrie același an, apoi celelalte trei călătorii ale lui spre Lumea Nouă.

Urmează studiul semnat de Consuelo Varela, „Cristofor Columb scriitor” (p. 21–25), în care se analizează tipurile și categoriile de documente rămase de la marele navigator (a. documente juridico-administrative, b. rapoarte, memorii și dări de seamă, c. corespondență oficială, d. corespondență particulară), arhivele în care se păstrează aceste documente, cronologia documentelor, transmiterea și editarea textelor, descrierea externă a documentelor, ortografia, paleografia și limba acestora.

Al treilea studiu, „Arhiva Generală a Indiilor” de Rosario Parra Cala (p. 27–29), este dedicat unei probleme de strictă specialitate arhivistică. Se face un succint istoric al constituirii acestei arhive, momentul central fiind ordinul dat de regele Carol III în anul 1778, prin care toate documentele existente la Simancas referitoare la Indii (coloniile hispano-americane) urinau să fie aduse și concentrate la Sevilla, creându-se astfel prima arhivă colonială din lume.

Ultimul studiu, semnat de Pedro González, este intitulat, „Noile tehnologii și istoria Lumii Noi. Un proiect spaniol” (p. 31–34). Proiectul se referă la introducerea noilor mijloace de reproducere a documentelor, precum și a informaticii în Arhivele din Spania în care se găseau mărturii scrise privind trecutul statelor din cele două Americi.

Partea cea mai importantă a lucrării o constituie albumul, care cuprinde 76 de imagini în culori (p. 37–126), ilustrând deosebit de sugestiv tema tratată. Sunt reproduse documente de arhivă, hărți, gravuri, pagini ale unor cărți, instrumente de navigație din epocă, machetele unor corăbii, inclusiv ale celor trei caravele cu care s-a făcut marea descoperire etc. Deosebit de impresionante sunt reproducerea scrișorilor și rapoartelor celor doi Regi Catolici, ca și ale ordinelor acestora către „amiralul oceanului”. Singurul lucru care se poate reproșa acestui album este lipsa ordinei cronologice a imaginilor. Astfel, după un document din 1730 (nr. 54) urmează unul din 1567 (nr. 55), apoi unul din 1688 (nr. 56), altul din 1671 (nr. 58), din 1579 (nr. 60) etc. Toate au însă explicații, uneori destul de amănunțite, precum și indicarea cotei.

Pentru a se facilita consultarea lucrării la nivel mondial, textele studiilor, ca și explicațiile imaginilor au fost traduse în limba engleză (p. 127–161). Adăugăm în final, dar nu în ultimul rând, condițiile grafice de excepție în care a apărut lucrarea: hârtia cretată de cea mai bună calitate, coloritul splendid al imaginilor, formatul literelor și dispunerea pe coloane a textelor, ceea ce face ca lectura să constituie, de fapt, o adevărată plăcere. În concluzie, o lucrare remarcabilă, pe măsura evenimentului cărui i-a fost dedicată.

TUDOR MATE ESCU

Bibliografia. Le fonti documentarie nelle pubblicazioni dal 1979 al 1985 (Archivio Centrale dello Stato), Roma, 1992, 543 p.

În contextul lărgirii în ultimii ani a schimbului de publicații între Arhivele Statului și instituțiile similare din Europa, biblioteca documentară a D.G.A.S. a primit din partea colegilor italieni un lot conținând cele mai recente publicații ale acestora, în rândul cărora se remarcă prin utilitate și mod de realizare lucrarea *Bibliografia. Le fonti documentarie nelle pubblicazioni dal 1979 al 1985*, apărută în contextul sărbă-

toririi a 40 de ani de la înființarea Arhivelor Centrale ale Statului din Italia. Lucrarea continuă și îmbogățește informația documentară reunită într-un prim volum apărut în anul 1986 și care acoperă perioada 1953–1978, prezentând articolele apărute în periodicele italiene și străine care folosesc ca surse de informare documentele păstrate în Arhivele din Italia.

Volumul, conceput ca un instrument de lucru, este menit să ofere posibilitatea cercetătorului de a se informa asupra conținutului fondurilor de arhivă în contextul epocii în care au fost create, dar să fie, în același timp, și un indicator necesar pentru orientarea specialiștilor din sistemul Arhivelor spre direcțiile prioritare de interes ale cercetătorilor istoriei la un moment dat, cu aplicații imediate în procesul de prelucrare automată a informației arhivistice.

Autorii au urmărit să permită deschiderea și familiarizarea cercetătorilor nespecializați în studiul istoriei cu unele surse fundamentale de informare care sunt documentele de arhivă, să generalizeze și să fixeze normele de citare (trimitere) la fondurile, dosarele și documentele de arhivă, să contribuie în acest mod la lărgirea interesului pentru cercetarea istorică.

Fără a fi o bibliografie în sensul cel mai strict al cuvântului, lucrarea citează un număr de 2972 de articole care menționează și folosesc documente aflate în arhivele de pe întreg teritoriul statului italian, articole depistate prin consultarea și fișarea unui număr de mai bine de 1000 de periodice apărute pe întreg mapamondul, între care însă nu am întâlnit din păcate nici o publicație apărută în România.

Lucrările citate în bibliografie sunt ordonate alfabetic pe autori, și conțin, alături de titlu și datele de identificare a publicației, mențiunea fondurilor arhivistice citate în articolul respectiv. Pentru a ușura folosirea lucrării autorii au întocmit o listă alfabetică a periodicelor consultate, care probabil, din rațiuni de spațiu, nu conțin din păcate și date asupra locului de apariție a acestora, o listă a fondurilor de arhivă cu trimiteri la lucrările în care acestea sunt citate, un indice de nume proprii și materii care figurează în bibliografie, precum și un indice cronologic care ordonează articolele în funcție de anii de apariție. La toate acestea se adaugă nelipsita listă a abrevierilor.

Trebuie menționat că realizarea unei lucrări de atare anvergură și a instrumentelor de lucru aferente a fost posibilă prin munca conjugată a unui colectiv de specialiști în domeniul Arhivelor, însumând nu mai puțin de 12 membri, sprijiniți substanțial de informaticieni și utilajele specifice muncii acestora.

Folosirea sistemelor automate de prelucrare a datelor a permis colegilor italieni desprinderea unor concluzii legate de interesul manifestat de cercetătorii din domeniul istoriei spre anumite zone de cercetare în domeniul arhivelor. Astfel, comparându-se cu concluziile trase la sfârșitul primului volum al bibliografiei, s-a constatat menți-

neria interesului larg pentru istoria politică și în mod predelect pentru perioada fascistă, dar se subliniază faptul că a avut loc o mutație a centrului de interes către valorificarea informațiilor păstrate la nivel local, ceea ce duce, implicit, la o creionare și prezentare mai exactă a fenomenului studiat.

O altă concluzie care s-a impus cu claritate a vizat fenomenul de lărgire a ariei de interes a cercetătorilor din domeniile conexe sau total străine istoriei, cum ar fi istoria artei, arhitectura, urbanismul, sociologia, pentru cercetarea documentelor de arhivă și a informațiilor conținute de acestea, fenomen pe care realizatorii volumului îl consideră accentuat dacă nu generat în totalitate de apariția primului volum al bibliografiei, confirmând încă o dată utilitatea acesteia.

Nu putem încheia această succintă prezentare fără a menționa citarea în cadrul volumului a unor articole privitoare la istoria României, ale căror titluri le redăm mai jos pentru a le pune la dispoziția celor interesați dar care nu au posibilitatea să consulte lucrare menționată: Arnon Teodor, *Stampa di regime e Guardia di Ferro*, în „Il Mulino”, XXXIII (1984), p. 219-230; Davenport-Hines R.P.T., *Vikings Balkan conscience: Aspects of Anglo-Roumanian Armaments (1918-1939)*, în „Business History”, XXV (1983), p. 287-313; Guida Francesco, *Il compimento dello stato nazionale rumeno e Italia. Opinione pubblica e iniziative politico-diplomatiche*, în „Rassegna Storica del Risordimento”, LXX (1983), p. 425-262.

Socotim de asemenea util să menționăm, fără a intra în amănunte tehnice deosebite, faptul că la realizarea volumului serviciile de prelucrare automată a informațiilor au folosit un program dBase IV al firmei ASTON-TATE, cu patru bănci de date ce conțin: a) descrierea bibliografică a fișelor volumului; b) fondurile arhivistice citate; c) indicii; d) legăturile între fișele primare și secundare, urmând ca cei interesați să capete informații detaliate prin consultarea capitolului privitor la informatică din introducerea lucrării.

Considerăm că prin cele prezentate mai sus, acest gen de lucrare își dovedește pe deplin utilitatea, putând fi introdus, eventual cu unele adaptări, și în sistemul publicațiilor editate de Arhivele din România. Menționăm că un precedent în această direcție a fost realizat cu mult timp în urmă, când, în cadrul lucrărilor realizate de către Școala superioară de arhivistică și paleografie, Marta Andronescu a publicat *Reper-*

toriul documentelor Țării Românești publicate până astăzi, București, 1937. Din păcate, acest gen de publicații a fost abandonat după desființarea Școlii de arhivistică. Sperăm ca odată cu redeschiderea cursurilor

Facultății de arhivistică această tradiție să fie reînnoată și continuată la nivel superior.

PAVEL MIRCEA FLOREA

Répertoire des écoles et des cours de formation professionnelle d'archivistes. Directory of schools and courses of professional training for archivists, Koblenz, 1992, 402 p. (Conseil International des Archives)

Lucrarea pe care o supunem atenției cititorilor se constituie într-o înșiruire de date privind modul în care sunt formați (școlarizați) arhiviștii în diverse țări ale lumii.

În 1966 Charles Keszczemeti, secretarul Consiliului Internațional al Arhivelor, a publicat pentru prima dată „Lista școlilor și cursurilor de formare profesională a arhiviștilor”. În 1984, Michel Le Moel, la data aceea președinte al Comitetului, a publicat „Anuarul școlilor și cursurilor de formare a arhivistului. În 1992, lucrarea pe care o prezentăm și pe care Comitetul de formare profesională a decis să o publice, a fost realizată de Secția pentru învățământul arhiviștilor.

Fiecare instituție (§8 la un total reprezentând 30 de țări) face obiectul unor note precise de documentate, clasate în ordinea alfabetică a țărilor. Lucrarea a fost publicată cu ocazia celui de al XII-lea Congres Internațional al Arhivelor, 121 de instituții aparținând a 43 de țări din 5 continente au răspuns la chestionar.

A părut astfel un instrument de lucru de uzaj multiplu, care poate folosi următoarelor scopuri: cunoașterea periodică a învățământului arhivistic din lume; prezentarea programelor care să permită observarea tendințelor și a inovațiilor conform diverselor nivele de clasificare pro-

fesională vizată; punerea în relație a diverșilor parteneri responsabili cu învățământul pentru a le permite să-și confrunte experiențele; oferirea unui instrument pentru crearea de noi instituții acolo unde există nevoia creării acestora.

Inițial s-a pus problema creării unei publicații comune privind formarea arhiviștilor, bibliotecarilor și documentariștilor. Ea ar fi fost produsul unei colaborări între C.I.A. și I.F.L.A., sub egida UNESCO, care s-a preocupat permanent de promovarea armonizării între cele trei profesii.

A fost difuzat un chestionar, dar rezultatele sale s-au dovedit insuficiente pentru a fi folosite de arhiviști. Chestionarul anchetei stabilit a reluat marile capitole ale anchetei comune și a abordat succesiv chestiunile de organizare (context, personal, elevi, resurse, bibliografice, referințe) apoi detaliile diferitelor cicluri de studii, precizând pentru fiecare condițiile de admitere, durata, nivelul, conținutul și diplomele.

Cu regret trebuie să constatăm că din lucrare lipsesc orice fel de referințe privind învățământul arhivistic din țara noastră. Să sperăm că vor apare în următoarele lucrări și credem că, în primul rând, acest lucru trebuie să-i intereseze pe factorii responsabili din țara noastră.

VĂSILE MATEI

„Mitropolia Moldovei și Bucovinei”, LXVI (1990), nr. 1–6

Începând cu anul 1990, buletinul oficial al Mitropoliei Moldovei primește o nouă denumire, în conformitate cu schimbările administrative ecleziastice. Noua titlatură aduce cu sine și o nouă viziune asupra materialelor publicate, adresându-se unui cerc mult mai larg de cititori, nu numai teologi.

În numerele 1–3 (ianuarie-iunie) 1990, la rubrica „Studii” semnalăm ample prezentare a lui Dan Gh. Teodor, *Eimogeneza românească în lumina cercetărilor arheolo-*

gice (p. 87–98). Autorul distinge două etape ale acestui proces: prima etapă se situează între secolele al II-lea și al VI-lea, perioadă în care are loc o romanizare generală a populației dacice băștinașe, extinzându-se treptat și spre regiunile locuite de dacii liberi; a doua etapă cuprinde secolele al VII-lea și al VIII-lea, marcând o înmulțire a așezărilor umane și o uniformizare a civilizației locale, moment în care se face simțită și influența culturii bizantine și a migrației popoarelor slave.

La rubrica „Între slujire și filocalie românească”, diac. Petre I. David face un portret de mare sensibilitate aceluia care a fost *Mitropolitul Iosif Naniescu milostivul, lesne-iertătorul și ctitorul ierarh* (p. 141–158). Născut la 1818 la Răzălăi-Soroca este mai întâi hirotonit episcop de Argeș, apoi mitropolit al Moldovei la 1875. De numele lui se leagă zidirea monumentalei catedrale mitropolitane din Iași (1877–1887), pictată, după cum se știe, de marele Gh. Tattarescu, activitatea de duhovnicire a marilor spirite ale vremii (Ciprian Porumbescu, Mihai Eminescu, Veronica Micle, Ion Creangă), elaborarea de studii de exegeză bisericească. Pentru toate acestea și pentru multe altele a fost membru titular al Academiei Române, căreia i-a dăruit cu puțin înainte de obștescul sfârșit (1902) toată agoniseala sa spirituală – cărțile.

Vasile Chirică semnează la rubrica „Străveche vatră de viață și cultură” un original studiu, *Mitoc-Botoșani. Mărturiile de viață în lumina ultimelor descoperiri arheologice* (p. 159–162). Mitocul Botoșanilor deține, după părerea autorului, cinci priorități absolute pe plan național: prima așezare paleolitică descoperită pe teritoriul României, stațiunea cu cel mai înalt profil stratigrafic, cea mai mare stațiune paleolitică în curs de cercetare, coborârea cu 3000–5000 de ani a schemei geocronologice a paleoliticului superior pe baza descoperirilor de aici și, în sfârșit, descoperirea primei piese de artă paleolitică – a amuletei pandantiv – la o adâncime de 7,10 m, într-un atelier de cioplire, având o vârstă între 26.000–25.000 ani.

În numărul 4 (iulie-septembrie) 1990, la rubrica „Studii” remarcăm contribuția lui Constantin C. Cojocaru, *Legăturile episcopului Varlaam al Rădăușilor (1735–1745) cu românii ortodocși transilvăneni* (p. 57–75). Pe baza unei bibliografii impresionante, autorul face o analiză amănunțită a organizării administrativ-bisericești a românilor ortodocși din Transilvania, după momentul unirii cu Roma și după ocuparea acestei provincii românești de Habsburgi, prezentând protopopiatele românești rămase la confesiunea ortodoxă și preoții ortodocși care nu au acceptat noua confesiune greco-catolică. În acest context, un merit important revine episcopului Varlaam, care sprijină material și spiritual aceste enclave de cuget și simțire ortodoxă.

La comemorarea lor 100 de ani de la moartea bardului de la Mircești, Dumitru Ivănescu, creionează portretul diplomatului Vasile Alecsandri (p. 113–119), punând la contribuție documente inedite

de la Arhivele Statului din Iași, iar Gh. Sibechi, apelând la aceleași izvoare, ne oferă date mai puțin cunoscute despre familia marelui poet (p. 120–125).

Pentru lingviști, dar nu numai pentru ei, la rubrica „Pagini de istorie și lumină veche românească”, cunoscutul filolog ieșean N.A. Ursu ne oferă *O bijuterie a literaturii noastre vechi: Cuvânt de îngropare vechiului Ștefan Voievod, domnul Țării Moldovei, cel ce s-au numit Mare* (p. 126–150). Autorul reia problema necrologului lui Ștefan cel Mare, publicat de Mihail Kogălniceanu în „Arhiva românească” din 1841, text primit de la Constantin Hurmuzaki din Bucovina. După ce face o analiză critică a tuturor ipotezelor emise pe marginea acestui text, începând cu B.P. Hasdeu, C. Erbiceanu, N. Iorga, Ovid Densusianu, Sextil Pușcariu și terminând cu Emil Vărtosu și Alexandru Piru, filologul ieșean trece la examenul lingvistic al manuscrisului aflător la Biblioteca Academiei, atribuindu-l ierodiaconului Gherasim Putneanu de la Roman, în secolul al XVIII-lea, cel ce avea temeinice cunoștințe de cultură latină și greacă și era renumit pentru arta sa oratorică. Studiul se încheie cu o anexă în care este reprodus textul în cauză și un glosar.

Din numerele 5–6 (octombrie-decembrie) 1990, la rubrica „Comemorări” semnalăm contribuția lui Dumitru Ivănescu la cunoașterea lui *Nicolae Iorga, istoric al românilor* (p. 134–144) și în sfera vieții religioase, prin studiile sale fundamentale despre istoria bisericii românești, despre documentele religioase și despre lăcașele de cult. La rubrica „Însemnări”, arhimandritul Mitrofan Băltuță face o schiță de monografie intitulată *Mănăstirea Cetățuia și biserica ortodoxă* (p. 149–154). Ctitorie a domnului Gheorghe Duca, Mănăstirea Cetățuia a fost în secolul al XVII-lea un important centru de spiritualitate moldovenească prin școala și tipografia ce au funcționat aici. La școala din incinta mănăstirii s-au perindat, printre alții, Nicolae Kerameus, teolog și filosof, vestit profesor de la școala Patriarhiei din Constantinopol și Ieremia Cacavelas, cunoscător de limbi clasice și orientale, viitorul dascăl al lui Dimitre Cantemir, apoi Ioan Molivdul Comnen, profesor de fizică și matematică, dascălul fiilor lui Gheorghe Duca.

Neobosita cercetătoare a cărților și manuscriselor de altă dată, Olimpia Mitric, este prezentă cu un amplu studiu intitulat *Manuscrise și cărți vechi în colecțiile bibliotecii Mănăstirii Dragomira* (p. 160–164). Ctitoria mitropolitului cărturar Anastasie Crimca

adăpostește între zidurile ei 167 de manuscrise slavo-române, 19 manuscrise românești, 93 de titluri în 1818 exemplare de carte românească veche și 30 de titluri în 40 de exemplare de carte străină veche. Dintre cele mai valoroase piese reținem *Tetraevan-*

gheliarul (1609), *Liturghierul* (1610), *Psaltirea* (1616), scrise și ilustrate de Anastasie Crimca, iar dintre tipărituri, *Cazania lui Varlaam*, Iași, 1643 și *Noul Testament de la Bălgrad*, 1648.

DRAGOȘ ȘESAN

„Biserica Ortodoxă Română” — Buletinul oficial al Patriarhiei Române — anul CIX (1991) nr. 1—12 (ianuarie—decembrie) 1991

Revista oficială a Patriarhiei Române continuă să-și informeze cititorii cu studii aprofundate și de un larg interes din domeniile exegezei teologice, dar și din sfera de cultură generală, istorie, artă, lingvistică. Din nr. 1—3 (ianuarie-martie), la rubrica „Din trecutul bisericii și al patriei noastre” reținem studiul lui Alexandru M. Ioniță *Domniitorul Alexandru Ioan Cuza și episcopul academician Melchisedec Ștefănescu* (p. 63—77), un omagiu adus celor două personalități marcante ale momentului unirii: una politică, cealaltă ecleziastică. Despre Alexandru Ioan Cuza s-a scris foarte mult, de aceea nici autorul nu își propune să aducă în discuție aspecte inedite. În schimb, se cunoaște mult prea puțin activitatea episcopului Melchisedec, viitorul membru titular al Academiei Române. Profesor la Seminarul teologic din Huși, episcop de Huși, episcop la Dunărea de Jos și, în sfârșit, episcop al Romanului, a ocupat și funcții politice, la 30 aprilie 1860 fiind numit în fruntea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, ca o recunoștință a calităților sale de om cu principii liberale și progresiste, pentru ca în martie 1862 să facă parte din comisia pentru secularizarea averilor mănăstirești. Între anii 1877—1878 se află printre primii patrioți care fac donații și adună bani și alimente de la credincioși pentru ajutarea ostașilor români sau pentru întreprinderea războiului de război. Pentru toate acestea i s-a conferit distincția „Cruce de mare ofițer”.

Aștepte mai puțin cunoscute din *Lupta lui AVRAM IANCU pentru drepturile sacre ale limbii române în Transilvania* (p. 78—90) consemnează Ion Ionescu, valorificând colecția de manuscrise de la Academia Română, în care se regăsesc scrisori, cereri, memorii și multe documente adresate împăratului Franz Josef I sau însemnări despre vizita monarhului în Munții Apuseni în anul 1852. Din mulțimea de documente pase la dispoziția cititorului reiese cu claritate dăruzenia cu care „Craii Munților” a luptat pentru recunoașterea limbii române ca limbă

în stat, biserică și școală și câtă opoziție a întâmpinat din partea autorităților maghiare și habsburgice pentru afirmarea drepturilor elementare de existență ale poporului român pe pământul Transilvaniei.

Lucrarea de seminar al lui Adrian Gabor, *Dobrogea în timpul lui Alexios I Comnenul* (p. 90—105) vine în întâmpinarea celor ce sunt interesați de istoria Dobrogei la începutul sec. al XI-lea. La urcarea pe tron a lui Alexios I Comnenul — 1081 — Dobrogea cunoștea o înfloritoare viață economică, politică și religioasă. Existența unor orașe ca Noviodunum, Carsium, Dristra, Vicina, Axiopolis (unde se afla o reședință episcopală) susțin cu prisosință afirmațiile de mai sus, fiind pomeniți conducătorii politici, militari, bisericesti din rândurile nobilimii bizantine, dar și din rândul populației băștinașe (cum ar fi Pudilă și alții). Bogata bibliografie, ca și numeroasele trimiteri la studii fundamentale și unele surse bibliografice inedite, recomandă lucrarea drept un punct de referință pentru cei ce își propune să aprofundeze studiul influenței bizantine asupra vieții materiale și spirituale a poporului român.

La rubrica „Documentare”, Marin Cojoc, face o schiță de monografie înclinată lui *Ioan VI Cantacuzino, împărat, istoric, și monah* (p. 131—152). Din economia articolului reținem referirile la memoriile împăratului bizantin, în care sunt menționați și românii de la sud de Dunăre în secolul al XIV-lea, care l-au impresionat pe monarh pentru modul cum sunt organizați în regiunea Vlachia, plină de cetăți întărite, având pe Ioan Anghelos prefect al lor în anul 1342.

În numerele 4—6 (aprilie-iunie), la rubrica „Aniversări — Comemorări”, D. D. Sandu face un cald și vibrant elogiu marelui om politic și patriot Nicolae Titulescu la împlinirea celor 50 de ani de la trecerea lui întru cele veșnice. *Un mare diplomat și creștin ortodox român. Cincizeci de ani de la moartea lui Nicolae Titulescu* (17 martie 1941—17 martie 1991), (p. 74—82). Pe lângă meritele sale ca om politic și patriot, autorul subli-

niază și o latură mai puțin cunoscută a marelui diplomat: lupta pentru recunoașterea pe plan internațional a autocefaliei bisericii ortodoxe române, fără de care statul român nu poate fi recunoscut ca suveran și independent.

La rubrica „Din trecutul bisericii și patriei noastre”, Gr. T. Popescu și D. G. Ionescu conturează un interesant portret: *Fostul mitropolit Teodosie al II-lea al Moldovei. Propunere de canonizare.* (p. 103–116). Folosindu-se de *Catalogul documentelor moldovenești*, vol. III, editat de Direcția Arhivelor Centrale, autorii studiului completează și corectează date biografice ale mitropolitului moldovean prezentate de cronicarul Ion Neculce și după el de Nicolae Iorga și Mircea Păcurariu. Atestat la început ca episcop de Rădăuți (1671), ocupă apoi scaunul vladicesc de la Roman (1671–1674), pentru ca, în final, să fie sfințit mitropolit al Moldovei (1674–1675), pentru o perioadă foarte scurtă, fiind alungat din scaunul mitropolitănesc de domnitorul Dumitrașco Cantacuzino. Și-a găsit liniștea sufletească la schitul Brazi din județul Vrancea, unde și-a dat și obștescul sfârșit, după o viață agitată și nedrept apreciată de cei din jur.

În buna tradiție a cercetării trecutului Dobrogei se înscrie și studiul lui Tudor Mateescu *Știri noi despre Mănăstirea Cocoșu până la 1877* (p. 116–120). Valorificând informații recent depistate în documente inedite de arhivă, autorul atrage atenția asupra rolului jucat de acest lăcaș de cult în intervalul 1833 – data fondării mănăstirii și 1877 pentru spiritualitatea românească într-o perioadă a stăfâririi otomane asupra Dobrogei.

Din nr. 7–9 (iulie-septembrie) reținem la rubrica „Aniversări și Comemorări”, studiul Nicolae Șerbănescu *Mihai Viteazul – domn al Țării Românești și al Ardealului și al Moldovei – 390 de ani de la martirica sa moarte – (1601 – 9/19 august – 1991)* (p. 99–140). Autorul a adunat toate mărturiile cunoscute sau mai puțin cunoscute despreuciderea lui Mihai Viteazul pe Câmpia Turzii, despre soarta trupului despărțit de cap și mai ales despre soarta capului domnului despărțit de trup. Sunt redată în amănunt momentele peregrinajului capului marelui și nfericitudinii voievod de la locul crimei și până la Mănăstirea Dealului. Un loc aparte în cadrul studiului îl ocupă mutarea capului voievodal la Iași, în timpul primului război mondial, utilizând pentru aceasta memorii și jurnale ale martorilor oculari sau chiar ale celor direct implicați în refugiul de la Iași, mărturii păstrate numai în manuscris sau publicate fragmentar în reviste de specialitate.

La rubrica „Din trecutul bisericii și patriei noastre” prof. dr. Alexandru I. Ciurea face un sensibil și cald clogiu *Binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare făuritor de cultură și artă* (p. 164–180), legat mai ales de momentul canonizării marelui domnitor moldovean.

În sfârșit, la rubrica „Documentare”, Tudor Mateescu se ocupă de *Ajutoarele acordate de Alexandru Ipsilanti, domnul Țării Românești, Schitului Peștera de la Moeciu* (p. 218–220), valorificând în acest sens două hrisoave ale domnitorului muntean din anul 1777, aflătoare în colecția de manuscrise a Arhivelor Statului din București.

Pentru cei interesați de etimologia toponimului Sarmizegetusa, Ion Ionescu în *Muntele sfânt al dacilor. Sarmizegetusa* (p. 220–224) face o trecere în revistă a celor mai importante și autorizate păreri și ipoteze emise pe marginea genezei și semnificației lui, atât din perspectivă lingvistică, cât și teologică, etnologică și arheologică.

Aproape jumătate din volumul ultim al seriei pe 1991, numerele 10–12 (octombrie-decembrie) este dedicat părții oficiale, care cuprinde lucrările Adunării Naționale Bisericești, sesiunea anuală 1990.

Pentru acest motiv spațiul destinat celorlalte rubrici este mai limitat. Vom consemna, totuși, la rubrica „Aniversări și Comemorări” studiul lui Nicolae Șerbănescu *Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești – 275 de ani de la moartea sa martirică – 1716 – 1991* (p. 83–96). La comemorarea tragicului sfârșit al mitropolitului cărturar, autorul se apleacă cu nivală și răbdare asupra vieții și mai ales asupra activității de mitropolit, de cărturar și de tipograf, într-un moment de triumf al slovei românești în biserica strămoșească. Cu această ocazie se aduc noi precizări privind demersurile Patriarhiei Române din 1966 pe lângă Patriarhia Ecu-menică de la Constantinopol (Istanbul) pentru anularea caterisirii lui Antim Ivireanul din 1716, făcută de patriarhul ecumenic de atunci Ieremia, astfel încât să fie reabilitat și pe plan bisericesc și să fie canonizat, ocupându-și astfel binemeritatul loc alături de martirii neamului pentru propășirea națională și culturală a acestui popor greu încercat.

În aceeași rubrică semnalăm o altă comemorare tragică: *Miron Costin cronicarul – trei sute de ani de la moartea sa (1691 – decembrie – 1991)* (p. 96–105) de prof. Adrian Popescu. Acum 300 de ani în urmă se rostogolea în colbul drumului, la porunca domnitorului Constantin Cantemir capul cu „minteă cea mai luminată din Moldova”, ca urmare a rivalităților politice dintre cele două familii: Costineștii și Cantemireștii.

Umanist prin formație, cu o mare deschidere către literatura și istoria antică, literatura și istoria polonă, către geografie, logică și teologie, cunoscător al limbilor latină, polonă, rusă, turcă și maghiară, Miron Costin rămâne o personalitate dominantă a celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea, opera sa constituind și astăzi izvoare de referință atât pentru istorici, cât și pentru filologi. Este suficient să reamintim că *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor* este prima scriere românească, care duce o polemică de cea mai modernă esență științifică cu toate „basmele” contemporane cronicarului, emise de oameni cu mai multă sau mai puțină carte și cu și mai puțină cunoaștere a istoriei poporului român. Este de remarcat numai să subliniem îndemnul adresat celor tineri: „cetul cărților — că nu iaste alta mai frumoasă

și mai de folos în toată viața omului zălavă” adevăr valabil peste veacuri, din care ar trebui să tragem învățăminte noi toți cei de azi și cei de mâine.

În rubrica „Din trecutul bisericii și patriei noastre”, Tudor Mateescu ne oferă *Știri noi despre ajutoarele acordate de statul român bisericii Sf. Nicolae din Tulcea (1867)* (p. 135—138), completând astfel cu documente inedite din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și din Arhivele Statului București istoria catedralei Sfântului Nicolae din Tulcea, pe care Nifon Bălășescu, cel ce s-a ocupat de organizarea învățământului românesc din Dobrogea, o considera „cea mai frumoasă din toate bisericile, nu numai din Tulcea, dar din toată Dobrogea și Bulgaria...”.

DRAGOȘ ȘESAN

„Sbornik Archivnich praci”, anul XLII (1992), nr. 1—2, Praga, 427 p.

Revista Direcției Arhivelor Statului din Republica Cehă, Culegere de lucrări arhivistice”, are un sumar variat, cu studii de mare întindere, cu analize competente și cu o ținută grafică remarcabilă. În nr. 1, la rubrica „Documente”, Vladimir Bystricky analizează *Rapoartele ambasadorilor Palatinatului renan și bavarez la Viena referitoare la răscoala iobagilor din Cehia și Moravia din anul 1775*. Autorul a cercetat documente existente în arhivele din München, în special rapoartele ambasadorului Palatinatului renan la Viena Franz conte von der Wahl către Maximilian al III-lea Josef de Bavaria și ale ambasadorului Palatinatului bavarez Heinrich Josef von Ritter, ceea ce dovedește că această mișcare socială a atras atenția cancelariilor europene, chiar și pentru scurt timp, asupra frământărilor existente atunci în centrul Europei. Studiul este însoțit și de o anexă, care cuprinde 41 de rapoarte ale celor doi ambasadori menționați și către ministrul palatinatului, Becker. Majoritatea rapoartelor sunt redactate în limba franceză.

La rubrica „Articole”, Maria Zaoralová publică *Arhiva familiei moraviene Kounic* (p. 33—80). Pe baza unei documentări și a unei bibliografii aproape exhaustive, autoarea face un istoric al familiei Kounic, de la prima atestare din secolul al XII-lea și până la începutul secolului al XX-lea, subliniind rolul jucat de reprezentanții acestei familii în viața politică și economică a Cehiei și Moraviei de-a lungul celor aproape opt secole de existență.

Ceea ce este însă cel mai important aspect și trebuie reținut ca atare este faptul că s-a păstrat aproape în întregime arhiva familiei, ordonată și prelucrată după cele mai moderne reguli și principii arhivistice încă din secolul al XVI-lea, chiar dacă această arhivă s-a creat în multe locuri, corespunzând marilor proprietăți pe care le stăpânea această familie. În anii 1949—1950 întreaga arhivă a fost achiziționată de Direcția Arhivelor regionale Moravia din Brno, care se întinde pe aproape 1000 m liniari.

Importanța acesei arhive este imensă. Ea oferă informații directe și netrunchiate despre viața socială, politică și economică a Moraviei de-a lungul a mai multor secole, despre monarhia habsburgică multe dintre acestea fiind informații inedite. De aceea și autoarea face în încheiere recomandarea ca acest fond să fie cât mai repede prelucrat și redat circuitului științific.

Milan Hlinomaz în *Evoluția simbolisticii cehoslovace* de stat între anii 1918—1990 (p. 81—184) își propune să trateze în extenso informația problematică a stabilirii însemnelor de stat după proclamarea Republicii Cehoslovace din 1918. Studiul impresionează nu numai prin întinderea lui, dar mai ales prin acribia cu care sunt prezentate absolut toate momentele pregătitoare selectării celor mai reprezentative simboluri statale, apoi evoluția acestei simbolistici în funcție de evenimentele politice pre și postbelice (Dictatul de la München, Protectoratul, separarea și proclamarea independenței Slovaciei, proclamarea Republicii Socialiste Cehoslovace).

Studiul este însoțit de 5 anexe cu stenogramele și procesele-verbale ale ședințelor comisiei heraldice din 1990 pentru stabilirea noilor steme și drapele ale Cehoslovaciei (eventual și ale Cehiei și Slovaciei) și 33 de planșe alb-negru și color cu proiectele de însemne statale.

Primul număr al culegerii se incheie cu studiul lui Petr Mašek, Biblioteca din castelul Krimice (p. 185–204). Autorul face o scurtă prezentare a familiei conților de Vrtba, proprietarii castelului Krimice, personalități ce au avut legături statale cu multe capete încoronate din Europa, fapt ce le-a permis să aducă între zidurile posesiunilor lor multe obiecte rare, dar mai ales cărți și manuscrise. Acestea din urmă provin din alte fonduri, achiziționate sau cumpărate de-a lungul anilor de această familie, fonduri ce cuprind și exlibrisurile foștilor proprietari.

Fondul de carte cuprinde 18.323 volume, din care 199 sunt manuscrise, 1 incunabul, 55 tipărituri din secolul al XVI-lea și peste 6800 tipărituri din secolele al XVIII-lea în limbile latină, franceză, engleză, germană, cehă și italiană, iar sub aspectul conținutului predomina cărțile cu profil juridic, cele mai valoroase fiind *De iure et iustitia, Explicatio Institutionum Juris Publici Romano-Germanici*, apoi cele economice, cele filosofice și la urmă cele beletristice. Menționăm și cele două anexe din finalul studiului, prima prezentând genealogia conților de Vrtba, cea de a doua schema de constituire a bibliotecii și evoluția ei de-a lungul secolelor.

Numărul al doilea al culegerii se deschide cu studiul lui Daniel Dolezal *Sistemul feudal din Trutnov și cartea lui din anii 1480–1539*, cu 6 fotocopii după carte, în anexă (p. 207–259). Ia început, autorul prezintă zona Trutnov din partea de nord a Boemiei, care a fost colonizată de populația cehă. Regiunea studiată se împarte în două zone: zona de sud Dvor Kralové și zona de nord Trutnovsko. Dacă partea sudică, favorabila agriculturii, a fost colonizată de o populație slavă, partea nordică, montană, de-a lungul râului Úpa, a fost colonizată de o populație, șvăbească încă din vremea regelui Vaclav I.

Cartea supusă analizei este o reuniune de mai multe tăblițe de vasalitate din zona Trutnov, are dimensiuni de 319 × 225 × 60 mm, în coperti de lemn îmbrăcate în piele, cu filigrane, având 398 p. Cea mai veche dată indicată este de 25 septembrie 1455. În general, înscrisurile sunt prezentate cronologic și reflectă conținutul ședințelor tribunalului din Trutnov. Limba folosită este cehă, dar apar și cuvinte latine, mai ales când se face datarea. De ex.: „s-a înscris la judecătorie post festum Stanislai auno...”. În carte sunt notate cu mare

atenție și numele martorilor. Sub aspectul conținutului, majoritatea înscrisurilor se referă la vânzări, donații, schimburi, foi de zestre, apoi la furtuni, tâlhării etc. În continuare, autorul analizează grafia, constatând că ar fi vorba de 4 scribi oficiali și probabil 1–2 locuitori. Pe baza tuturor acestor date, autorul încearcă să schițeze sistemul de organizare administrativă a regiunii Trutnov, structura instituției judecătorești și competențele acesteia.

Michal Fiala și Jakub Hrdkucka prezintă *Galeria cu steme din Catedrala Sf. Vit din Hradul din Praga*, cu 8 planșe color și un pliant cu stemele amplasate pe pereții catedralei (p. 261–306). Este vorba de stemele stăpânilor care doreau să se deosebească de restul nobilimii și să-și sublinieze poziția lor excepțională ca persoane conducătoare din „mila lui Dumnezeu”. Dorința acestora de a se impune în fața nobilimii apare în momentul când autoritatea și puterea regală începe să decadă în favoarea autorității prinților și conților.

În partea a doua a studiului, autorii fac o prezentare critică a întregii bibliografii a problemei, analizând izvoarele și motivația concepției acestei colecții de steme pe pereții unor lăcașuri de cult. Următorul capitol este dedicat descrierii celor 38 de steme existente pe pereții navei centrale a catedralei Sf. Vit din Praga. Autorii încep cu descrierea de pe o latură a catedralei, concepută cu caractere gotice și litere de aur, care pomenește faptul că această galerie a luat naștere în jurul anului 1630. Este apoi analizată separat fiecare stemă în parte, cu descrierea heraldică amănunțită și cu bibliografia aferentă. Așa au procedat cu stema regelui Boemiei, apoi continuă cu stema regelui Ungariei, a regelui Castiliei, al Dalmației, al Croației etc. Urmează apoi stemele arhiducelui de Austria, a ducelui de Burgundia, de Brabant, de Luxemburg, de Silezia, de Stiria, de Carinthia ș.a., continuând în ordinea descrescândă a rangurilor.

Pe marginea analizei critice a semnelor heraldice, autorii sunt de părere că această galerie a luat naștere în 1559, iar inscripția ce pomenește de anul 1630 se referă la ultimele rețușuri ale galeriei și nicidecum la constituirea galeriei. În anexă sunt notate titlurile oficiale ale regilor și împăraților romani din perioada 1527–1630 și titulatura lui Carol al VI-lea. Spre ex. în 1530 Carol al V-lea avea următoarea titulatură: „Wir Carl der fünfte von Gots Gnaden, Röm. Kayser zu allen Zeiten Merer des Reiches, in Germanien, zu Hispanien, baiden Sicilien, Jerusalem, Hungarn, Dalmatien, Croaticen etc., König, Ertz Herzog zu Oesterreich, Herzog zu Burgundi etc. Crave zu Habsburg, Flandern und Tyroll”.

Eva Procházková abordează o problemă cu totul nouă: *Persecuția țiganilor nomazi în țările cehe în secolul al XVIII-lea* (pe baza analizei actelor de condamnare existente la Curtea de Apel din Praga), (p. 307–409). Autoarea și-a propus să facă o analiză amănunțită a existenței țiganilor pe pământul Cehiei, cu referire la originea lor, la organizarea lor, la nivelul de cultură și de integrare în societate.

Primele mențiuni despre existența țiganilor în centrul și apusul Europei datează de la sfârșitul secolului al XIV-ea și începutul celui următor, documentele consemnând că ei înșiși afirmau că sunt niște pelerini creștini, alungați din Egipt sau că nomadismul lor reprezintă o pocăință pentru faptul că nu au ajutat pe Iosif și pe Fecioara Maria în fuga lor în Egipt.

La sfârșitul secolului al XV-lea apar primele ordine prin care se cere țiganilor fie să se stabilească într-un loc, fie să părăsească țara. În 1689 decretul împăratului Leopold I prevedea pedeapsa cu moartea prin spânzurare sau împușcare pentru delictele comise de țigani, în timp ce țigăncilor li se tăia nasul, pentru că în secolul următor să fie emise mai multe decrete și ordine prin care se iau măsuri drastice împotriva țiganilor.

Autoarea a supus atenției actele de condamnare a țiganilor din Cehia și Moravia, din perioada 1694–1763, din care rezultă 527 de procese împotriva țiganilor. Printre cele mai frecvente învinuiri se numără vagabondajul, apoi furturile din gospodăriile individuale de animale domestice, de haine, unelte și mâncare, săvârșite, în special, de femei sau copii. Dacă era vorba de furturi mai mari, săvârșite de țigani bărbați pedeapsa putea fi chiar și cea capitală prin spânzurare.

În decursul celor aproximativ 70 de ani studiați, au fost condamnați cam 1040 de țigani, mulți dintre ei chiar de câte-va ori pentru delictे minore. Dintre formele de pedeapsă capitală, autoarea menționează moartea prin spânzurătoare, arderea de viu, trasul pe roată, pedeapsa aplicată numai bărbaților și în unele cazuri speciale tinerilor. Femeile erau însemnate cu fierul roșu pentru delictе grave. Urmau apoi pedepsele fizice: tăierea urechii (în Cehia urechea dreaptă, în Moravia urechea stângă), arderea cu fierul înroșit (insemnul literei „R”, apoi „RBO” = relegatus) pe spatele condamnatului, iar abia în anii '30 ai secolului al XVIII-lea s-a introdusă munca silnică pe timp de 6 săptămâni sau 6 luni. S-a mai putut observa că față de țiganii vârstnici pedepsele erau mult mai atenuate.

Aceleași documente studiate mai semnalează și faptul că nu totdeauna între localnici și țigani au existat relații tensionate. În acest sens sunt citate exemple când țiganii erau angajați sezonieri pentru munci mai dificile sau când vindeau lucrurile furate altor categorii de oameni ce se ocupau cu comercializarea produselor.

Studiul se încheie cu două tabele și două anexe. În primul tabel sunt prezentate perioadele cercetate: 1694–1763, numărul de procese (527), numărul total de țigani implicați (1040, din care 347 bărbați și 693 femei). Al doilea tabel cuprinde principalele pedepse aplicate (pedeapsa cu moartea, expulzarea, munca silnică, pedeapsa corporală etc.) și repartizarea acestora pe perioade de timp. În prima anexă sunt publicate cele 524 de documente în ordine cronologică, reprezentând tot atâtea procese, cu un indice de localități, iar a doua anexă reprezintă o hartă a Boemiei și Moraviei, cu localitățile unde au avut loc procese cu țigani.

Numărul al doilea se încheie cu un articol semnat de Jiri Brabec, Eva Nemcová și Jaroslava Nytlora, *Colecțiile muzeului de la Terezin* (p. 411–427). Monumentul de la Terezin s-a specializat pe adăpostirea documentelor referitoare la istoria nazismului și a mijloacelor represive de pe teritoriul Cehiei, cu exemple din orașele Terezin și Litomerice.

Întreaga colecție este compartimentată în patru domenii: documente scrise, material ilustrativ (fotografii, filme), îmbrăcămintea deținuților și uniformele gardienilor, obiecte create de deținuți pe suris ca și toate celelalte obiecte ce reprezentau viața cotidiană a celor închiși. În acest ultim domeniu se includ și desene ale deținuților, tablouri ale pictorilor de după război cu tematică anti-războinică.

După ce fac un scurt istoric al muzeului de la Terezin, fondat la 6 mai 1947, autorii analizează exponatele muzeului, arătând că acestea au fost selectate, inventariate, ordonate după criteriile arhivistice, ceea ce le conferă o valoare istorică mult mai mare, constituind surse autentice pentru viitorii cercetători ai problemei.

Dacă am lua spre exemplu, numai primul domeniu — documentele scrise, vom observa că acestea sunt subîmpărțite, la rândul lor, în următoarele tematici: Terezin 1780–1939 (istoria fortificației și a orașului), Lagărul de concentrare și închisoarea, Ghetoul Terezin 1941–1945, Lista deținuților de la Terezin, colecția de documente scrise rămase de la deținuți etc. Mai mult, aceste tematici sunt, la rândul lor, subîmpărțite pe probleme foarte exacte. Spre exemplu, în cadrul, temeii Ghetoul Terezin, 1941–1945,

sunt adunate documente referitoare la cel de al doilea război mondial, la ocupația nazistă în Cehia. În final, autorii atrag atenția că aproape toate documentele și obiectele menționate sunt fotocopyate sau microfili-

mate pentru a proteja originalele și a oferi istoricilor posibilitatea de a le studia fără riscuri de deteriorare.

DRAGOȘ ȘESAN

„Arhivski vjesnik”, XXXV—XXXVI, A. V. God. 34—35/1991—1992, 35—36, 299 p., Zagreb, 1992

Colectivul de redacție al revistei croate de arhivistică își propune, potrivit afirmațiilor redactorului șef, făcute în „Cuvânt înainte”, să-și orienteze pe viitor eforturile spre publicarea prioritară a lucrărilor din domeniul teoriei și practicii arhivistice, fără să neglijeze studii din domeniul informaticii și al științelor istorice auxiliare, în primul rând istoricul instituțiilor dar și al altor discipline istorice neglijate. Se subliniază totodată, necesitatea publicării de izvoare arhivistice, dar separat, fie într-o revistă aparte, fie în ediții de documente.

Documentele privind o tematică mai restrânsă ar urma să fie publicate într-un supliment la „Revista Arhivelor”, respectiv ca „Miscellanea”.

Numărul de față al revistei este consacrat în principal lucrărilor de la consfătuirea uniunii societăților arhivistice din Croația, având ca tematică principală istoricul instituțiilor, istoricul administrației croate, atât al autorităților civile — Adunarea Croației, comitate etc. — cât și în ceea ce privește regiunea militară.

Revista acordă o atenție deosebită unor informații privind războiul din Croația, precum și consecințelor acestuia asupra valorilor culturale, în special asupra materialelor de arhivă. De asemenea, sunt prezentate reviste de specialitate de renume mondial și european, dar și lucrări aparținând disciplinelor înrudite.

Din rubrica „Studii și articole”, prezentăm câteva, susținute în cadrul consfăturii Uniunii societăților arhivistice din Croația. Astfel, Iosip Kolanovic, în articolul *Arhivistica și istoricul instituțiilor administrative* (p. 9—20), subliniază tendința predominantă ca păstrarea și conservarea „fondurilor arhivistice în formare” să devină o preocupare comună a serviciului arhivistic și a creatorului de arhivă. Conexiunea arhivisticii și a istoricului instituției rezultă din două principii fundamentale ale arhivisticii (principiul provenienței și al structurii inițiale), care constituie baza pentru constituirea fondului, pentru ordonarea lui și prelucrarea arhivistică. Structura fondului arhivistic, conținutul său și valorificarea in-

formațiilor păstrate sunt determinate de creatorul fondului — instituția. Cunoașterea instituțiilor contemporane, afirmă autorul, este obligatorie pentru categorisirea și valorificarea creatorilor de fond. Fără o cercetare temeinică a istoricului instituțiilor nu se poate concepe o dezvoltare mai serioasă a arhivisticii, conchide autorul.

În articolul *Organizarea Adunării Croației și Slavoniei în perioada acordului (1868—1818)* (p. 21—30) Hodimir Sirotković descrie organizarea Regatului Croației și Slavoniei în perioada de după încheierea acordului croato-ungar din 1868 până în toamna anului 1918. Un alt articol, intitulat *Organizarea administrației din Dalmația în timpul celei de a doua stăpâniri austriece, 1814—1918* (P. 31—51), semnat de Franc Ivković, subliniază dezvoltarea administrației în perioada menționată, cu descrierea împrejurărilor general istorice din Dalmația care au influențat evoluția administrației. Autorul descrie organizarea administrativă și juridică, precum și organele administrative și executive.

Două articole sunt consacrate unor instituții din Istria. Astfel, Petar Strčić în articolul *Contribuții la istoricul Adunării din Istria (1861—1916)*, (p. 53—64), descrie perioadele de activitate a adunării, sesiunile ținute, menționând că în legătură cu această adunare există numeroase izvoare documentare bine conservate în Arhivele istorice de la Rijeka. Un alt articol, semnat de Antun Brajković, intitulat *Instituțiile puterii de stat din Istria (1848—1918)*, (p. 65—88) prezintă organele administrative, judiciare și școlare din Istria și insulele Cres, Krk și Iosinj.

În articolul *Comitatul Zagreb (1848—1918)*, (p. 89—96) Gordana Kos descrie organizarea comitatului în zona Croației, Slavoniei și Dalmației, insistind asupra comitatului Zagreb care, în timpul existenței sale, a suferit șase reorganizări și referindu-se la organele puterii comitatului. Dubravka Čengić, prin articolul *Dezvoltarea administrației orașului Zagreb în perioada 1850—1918* (p. 97—107) aduce contribuții la istoricul evoluției conducerii acestui oraș în pe-

rioada menționată, anexând, la sfârșitul lucrării, o prezentare schematică a evoluției administrației orășenești.

Alte lucrări se referă la organele austriece de control asupra tipăriturilor din Dalmația după anul 1848, Consiliul aulic de război și Ministerul de război ca organe administrative centrale din Regiunea militară de graniță, structurile organizatorice ale Regiunii militare până la mijlocul secolului al XVIII-lea, districtele din Regiunea militară, formarea și structura organizatorică a comunităților militare (1748–1850), toate bazate pe o temeinică documentare în arhive și din literatura de specialitate.

La rubrica „Știri”, menționăm materialele: *Distrugerea arhivelor croate și a patrimoniului arhivistic în războiul din 1991–1992* (p. 213–232), în care Ivo Ficović, arătând importanța arhivelor pentru istoria țării și poporului, prezintă distrugerile provocate de război, în ordine cronologică, pe întreg teritoriul Croației, cu ilustrații, subliniind eforturile arhiviștilor pentru salvarea patrimoniului arhivistic. De asemenea, este publicată o informare privind consfătuirea „Arhivele și Europa fără frontiere” de la Maas-

tricht, care a avut loc în perioada 2–5 octombrie 1991.

La rubrica „Recenzii și prezentări” este prezentată activitatea arhivistului și istoricului croato-argentinian, de renume inter-americană și internațională, dr. Zlatko Tanodi, organizatorul și promotorul științei arhiviste în Argentina. Iozé Zontar prezintă *Manualele de arhivistică, respectiv îndreptările în limbile slave* (p. 252–257), publicate în țările de origine slavă, menționând ca primă lucrare publicată, în 1929 la Varșovia, *Arhivistica contemporană poloneză și sarcinile sale* elaborată de Kozimierz Konarski și enumerând toate manualele de arhivistică în limbi slave publicate până în anul 1989. Sunt recenzate lucrări de istorie, inventare analitice, reviste de arhivistică („Der Archivar”, „Rossegna degli Archivi di Stato” – 1989, „Library and Archival Security” – vol. 10 (2) 1990 etc.).

Revista se încheie cu *In memoriam*, omagiu adus profesorului Iosipa Paver, consilier arhivistic la Arhivele Croației, fiind publicată și lista lucrărilor reputei arhiviste croate.

IELIȚA GĂMULESCU